

LÄRARHANDLEDNING TILL

Tusen stjärnors ö

av Emma Karinsdotter

Anne-Marie Körling

Oändlighetens hav

Tre systar

☆

2

Att läsa för upplevelser, förståelse och ordförråd är skolans uppdrag. Vi ska ge eleverna ett rikt och nyanserat språk. Att högläsa en bok ger både sammanhang, grammatik och ordförråd. Vi lär oss om andra människor och hur de kan känna och uppleva. Vi lär oss att ta oss igenom svårigheter som livet ger oss. Läroplanens övergripande mål är att eleverna under sina tio skolår ska utveckla och tillägna sig det svenska språket i tal och skrift. Att läsa en bok är att lära sig ord och grammatik, men i ett sammanhang. Vi ska också erbjuda eleverna möjligheter till att resonera och tänka. Samtalen om boken möjliggör att vi tänker, kommunicerar och lär oss. Känslorna behöver bli beskrivna och förklarade. En känsla kan ha flera bottenar och spaltas upp på ett mer tillgängligt sätt. I boken möter vi känslor och får utforska hur de påverkar oss.

Om boken

Tigris och hennes pappa har levt ensamma i nästan alla år. Och pappan saknar Tigris mamma så mycket att han inte kan fungera utan henne.

De har precis flyttat till en mindre lägenhet när Tigris upptäcker en märklig låda med mammans namn i flyttröran. En magisk låda? Tigris kryper ner i den och somnar... och vaknar upp i en helt annan värld! Tusen stjärnors ö liknar inget hon sett förut. Där finns Ariann med sina sånger, där finns stjärnstenarna och Leo med sina molnfår. Och det bästa av allt – där finns spår av Tigris mamma! Men på ön finns också Skuggan som har börjat släcka alla de stjärnor som ger ön liv, och där finns den livsfarliga Förstenade skogen, dit Tigris mamma gått och sedan försvunnit...

Tusen stjärnors ö handlar om en familj som sörjer. Familjen består av Tigris, hennes pappa och en farmor. Pappan sörjer. Farmorn sörjer. De sörjer på olika sätt. Det är också något hemligt med deras sorg, något Tigris inte förstår och inte får veta något om. Tigris undrar över det hon inte minns och vem hennes mamma var. Tigris var liten då hennes mamma dog. Pappan fastnar i livet och drabbas av en depression. Varje år besöker de graven och varje år lämnar pappan ett gosdjur vid stenen. Gosedjuren och en mycket speciell låda är övergångsobjekten till det som är den andra världen. Den som kräver att man går igenom en liten dörr, ramlar ner i en brunn eller har en ring som redskap för att ta sig in. I Tigris fall är det en tom låda. Fast inte riktigt tom. Den innehåller en doft.

Om författaren

Emma Karinsdotter är född 1985 och bor i Malmö. Hon hoppas att boken Tusen stjärnors ö kan ge tröst, eller åtminstone sällskap, till alla som någon gång har förlorat någon. ”Jag ville skriva ett äventyr som var en blandning mellan Harry Potter och Sapfo, en bok som kan smygläsas med ficklampa långt efter läggdags. Jag skrev Tusen stjärnors ö för att säga att oavsett hur mörkt det känns just nu, finns det alltid stjärnor. Och så länge det finns stjärnor finns det hopp.”

Högläsning

Tusen stjärnors ö är en innehållsrik berättelse som tangerar livsfrågor som sorg, förlust, hemligheter och vägen till förståelse och medvetenhet. Mitt första råd är att högläsa boken och låta berättelsen bli tillgänglig för eleverna.

Allt du behöver göra är alltså att läsa den högt i klassen och visa att du själv är intresserad och nyfiken på vad som kommer att hända.

Att utforska en ny bokvärld

Kartor i böcker väcker många elevers intresse. Därför ska vi ge bokens karta plats i undervisningen. Kartan ger oss en orientering och låter oss förstå att vi kommer att möta dessa platser i berättelsen. Börja med att visa upp kartan och presentera platserna på Tusen stjärnors ö:

- Tre systrar
- Stora slätten
- Olivlunden
- Tunga axlars berg
- Rusande floden
- Stenblocket
- Stranden
- Tysta bergen
- Förstenade skogen
- Aprikosgränsen
- Stenen
- Udden

Ön omges av Oändlighetens hav.

Så här kan du göra:

- kopiera en karta till var och en
- låt eleverna, två och två under en minut, samtala om platserna
- låt eleverna rangordna platserna: Vilken plats skulle vara den första platsen att besöka och vilken plats kommer därefter, osv
- låt eleverna kortskriva om en av platserna de själva skulle vara nyfikna på och varför
- låt eleverna kortskriva om en av platserna de inte skulle vilja besöka och varför
- låt eleverna kortskriva om vad för slags hav Oändlighetens hav är
- Samtala: Vad vet vi om ön/vad vet vi inte
- Källkritik: Finns platserna – sök i kartbok
- Diskutera öns namn: Varför heter ön Tusen stjärnors ö?
- Gör en egen karta över en plats du skulle vilja åka till och platser du önskade fanns just för dig. Kanske skulle din ö heta Husdjurens ö? Fotbollshjältens ö? Ensamhetens ö? Namnge några viktiga platser på din ö – ett berg, en flod, en skog och vad som kan finnas där.

Studera även öar på världskartan och hur vi kan identifiera dem. Vad kännetecknar en ö? En bokstav. Ett ord.

Som lärare kan du ställa frågor till eleverna om hur man identifierar en ö och vad som gör en ö till en ö. En ö är en topp på ett berg man inte ser. En ö är omringad av vatten. En ö måste man resa till med en båt. En ö kan vara stor och liten. Mallorca är en ö.

Frågor att diskutera:

- Hur åker man till Tusen stjärnors ö?
- När ska man åka till Tusen stjärnors ö?
- Varför ska man åka dit?

När klassen diskuterat dessa tre frågor ger boken sitt svar:

Mamma och pappa åkte till Grekland för att jag skulle få sova under tusen stjärnor, så som pappa hade gjort när han var barn.

HÄRMA OCH SKRIV!

Härma författarens mening

Att härma författarens mening är en skrivuppgift. Alla elever samt lärare får ett halvt ark papper, och gemensamt på alla papper skriver vi:

På en tårtbit brann elva små ljus i glada färger.

(Ur Tusen stjärnors ö, sid 8)

Denna mening förklarar att det är födelsedag och anger födelsedagsbarnets ålder. Men ingenstans står det vem som fyller år. Den här meningen kräver att vi har förstått det vi fått ta del av men också hur man kan skriva på andra sätt än exempelvis: ”Jag har födelsedag. Jag fyller elva år.”

För att härma författarens mening måste vi läsa den högt tillsammans. Vi måste samtala om den och diskutera hur författaren har gjort. Därefter kan vi pröva våra egna meningar genom att säga hur man skulle kunna säga. Detta för att vi ska få idéer om hur man kan skriva. Meningarna som eleverna hittar på kan då bli t ex:

- *På köksbordet låg det en, två, tre, fyra, fem, sex, sju, åtta, nio, tio och elva små geléhjärtan runt koppen med choklad i.*
- *I badrummet står det en påse med inslagna paket. Om man tittar i den ser man att det är elva paket.*

Minns att eleverna lär sig att skriva genom att härma. Om det inte är variation i meningarna betyder det att skrivandet är nytt för dem. Ge inte upp utan värdera varje elevs skrivande med nyfikenhet och respekt. Högläs för klassen oavsett om meningar repeteras. Minns att skriftspråket lär vi oss genom att läsa högt och dela med författare och varandra. Övningen kräver tankeverksamhet. Om eleven kan skriva en mening är den värdefull. Det handlar inte om mängd utan om att tänka och fundera.

Den här uppgiften kan vi göra flera gånger genom att låna meningar ur boken. Härma och skriv! Glöm inte att generöst ge utrymme till att låta eleverna presentera sina meningar för varandra.

Ordförrådet

Ordförrådet byggs upp genom medveten undervisning. Det handlar inte om att förklara svåra ord utan att ge fler ord till samma sak. Låt oss titta på lådan som Tigris hittar. I texten kan vi hitta flera ord som kan förklara en låda:

- Flyttlådor
- Locket
- Trälåda
- Kartonger

När vi högläser berättelsen kan man upptäcka att ett ord beskrivs med flera ord. Låt eleverna få se orden och gärna bidra med egna ord som beskriver samma eller liknande saker.

Fantasieggande begrepp

Tigris reser ju till en annan värld och med den världen kommer andra ord och andra begrepp. Undersök hur miljön beskrivs genom att skriva dem på tavlan. Här är exempel från sidan 157 men det finns liknande ord på varje sida. Låt eleverna uttala dessa ord på många olika sätt och pröva att muntligt sätta in dem i sammanhang och meningar.

- Döda stenar
- Förstenade rötter
- Den svarta fågeln i bröstet
- Förstenade skogen
- Viskningarna ekade
- Fladdrande ljuskäglan

En rolig uppgift är att leta efter människor, platser och saker, fast på olika sidor. Man börjar med att slå upp ett uppslag i boken. Jag slår upp sidan 16 och 17 och letar efter människor:

människor

pappa
mamma Lyra
farmor

platser

konstmuseum
scen
teater
Gotland
Grekland

saker/ting

kanelbulle
himlen
bilder
mammaburken
glass
fotografiet
körsbärsträd
sparkdräkt
mössa

Därefter slår vi på måfå upp ett annat uppslag. Låt oss säga 124 och 125:

människor/varelser	platser	saker/ting
Mamma	nattduksbordet	fotografiet
Jag	varuhuset	svans
Pixie	akvariet	presenter
Leo	handskfacket	klockan
Kira	affären	gosedjurstiger
Farmor	slott	gosedjur
Pappa	rulltrappan	ledstången
Gosedjurstiger	lådan	farmorshand
Tiger	stigen	strumporna
	naturreservatet	dagsljus
		promenad
		buskar
		träd

Slutligen slår vi upp uppslaget 230–231:

människor	platser	saker/ting
Leo	roshavet	fjärilar
Tigris	Förstenade skogen	armen
Mamma	äng	stjärnstenar
Ariann	Röda rosornas äng	övertäckningar
	Tysta bergen	växter
	himlen	bonsaiträd
	grav	kaktusar
	rabatten	köttätande växter
	Den lilla märkliga rabatten	

Den här uppgiften leder till att vi kan hitta vad som återkommer i boken. Exempelvis återkommer personer som mamma, Tigris (jag), farmor och pappa på två av uppslagen. Mamma finns med på alla uppslag. Då det gäller platser får vi exempelvis upptäcka att teater, scen och konstmuseum kanske kan ha något gemensamt. Att varuhuset hör ihop med rulltrappa och affär samt presenter och ledstång. Naturreservat hör samman med promenad, stig och buskar. Kanske att man sätter på sig ett par strumpor när man ska ut i naturen. Här gäller det att göra kopplingar och att upptäcka samband. Det här är en rolig övning och den ger både ordförråd och kan leda till upptäckter. Man kan också göra samma sak med bokens första sida och den sista. Det gäller också här att försöka jämkä samman dessa till ett sammanhang och eventuella händelser. Vad hör ihop, vad återkommer, vad är lika och vad är olika?

Första sidan:

Människor	platser	saker/ting
Jag	bilen	kalas
Mamma		lastbil
Pappa		ballonger
		bröstat
		hjärtat

Sista sidan:

Människor	Platser	Saker/ting
Leo	kyrkogårdsförvaltningen	grav
Pappa	huvud	gosedjur
Prästen	min hand	blommorna
Biskopen	trädet	körsbärskärna

(Övningen är hämtad ur Körling: Textsamtal och Bildpromenader, 2017)

Något om den viktiga sorgen och skolan som en plats där den får finnas

Som lärare kommer vi att möta barn i sorg. Därför är det viktigt att läsa om hur människor sörjer och hur de klarar av att leva vidare med känslorna och minnena av den som inte längre finns. Berättelsen om Tigris är en berättelse om olika sätt att sörja. Det går att förstå Tigris pappa och hur svårt det måste vara för honom, samtidigt som det går att förstå Tigris som sörjer utan att förstå den verklighet som drabbade henne. Farmor sörjer också. Men hon kan ordna så att det blir bra. Hon stöttar både pappan och Tigris.

Barns sorg är randig skrev jag i en handledning om barn i sorg i skolan. Det betyder att ibland fungerar det bra medan andra gånger kan det vara besvärligt och känslorna behöver mer utrymme. Sorg är både stökig och stor. Sorg yttrar sig också på olika sätt. En ökad känslighet, ilska, trötthet, orkeslöshet, ovilja och ängslighet. Det är viktigt att barn får möjlighet att uttrycka sina känslor och att vi förstår att de har anledning till det. Barn i sorg har inte inlärningssvårigheter, det är snarare något av vikt och betydelse som kommer mellan. Att förlora en förälder, en mormor eller ett syskon måste få komma till uttryck. Som lärare kan du vara närvarande, lyhörd och inte ge för många råd.

Hellre säga:

– Tänk, trots att du går igenom det du går igenom, så har du kunnat delta en stund och skriva det här.

När vi högläser en bok som handlar om sorg, saknad och förlust får sorgen en plats och ett språk. Vi får ord som förklarar och känslor som gör att vi kan känna med, och vi kan lära oss att sorgen kommer att förändras över tid.

Verksamheter som aktivt arbetar för förståelsen för sorg och hur de påverkar kan hämtas hos Randiga huset: www.randigahuset.se. Organisationen Minds arbetar med självmordsprevention och har förståelse för sorg och depression: www.minds.se

Om depression och psykisk ohälsa

Författaren Emma Karinsdotter väjer inte för den vuxnas depression. Men vi möter den genom barnets ögon och barnets förståelse. I boken får vi följa en pappa som inte mår bra. Han är deprimerad. Genom berättelsen om Tigris kan vi närma oss ämnet psykisk ohälsa.

Det är ett viktigt ämne att samtala om och få kunskap om hur den kan gestalta sig:

- Jag tittade på honom där han låg och sov, han hade fortfarande kläderna på sig från igår. Andra pappor hade på sig jeans, stickade tröjor eller skjortor och sånt där. Men inte min pappa, han hade alltid på sig mjukiskläder. (sid 13)
- Men farmor sa att depression är en sjukdom, som ett brutet ben fast i hjärtat. Det var som om han vissnade och föll med höstlöven varje år. När min födelsedag närmade sig var han tunn och ömtålig. Det var alltid så. (sid 9)
- Jag ville veta allt om mamma. Men pappa blev ledsen när vi pratade om henne. Och farmor började skruva på sig. Den där märkliga tystnaden dök upp mellan oss.
- Pappa satt som vanligt framför akvariet och stirrade på luftbubb-lorna och stenen. Farmor och jag pratade högt så han skulle höra att vi skulle ta tunnelbanan till stan. (sid 124)

Barn och unga, föräldrar och närstående, kan lida av psykisk ohälsa och att närma sig ämnet genom en berättelse ger eleverna möjlighet att prata om vad depression är och hur man förstår den. Boken ger dem en möjlighet att prata om något utan att berätta hur de själva har det. Om de berättar om hur de själva har det ska vi lyssna och inte förstora upp det som sägs. När barn berättar är det något som redan pågår eller som de på annat sätt är bekanta med. Att de berättar kan vara en början att sätta ord på upplevelser och tankar och därför är det viktigt att inte förstora det de säger och agera för snabbt på vad som berättas. Hellre lyssna med närvaro och inte värdera elevens ord och tankar för att förstå hur man ska bemöta eleven och om man behöver ta kontakt med elevhälsovården eller andra som arbetar med familjens hälsa. Var varsam, närvarande och ickevärderande. Lyssna hellre än att säga något som ska trösta.

Berättelsen om Tigris beskriver pappans depression och hur den förlamar honom. Teven byts ut mot ett akvarium och pappan sitter där han sitter och tittar. Det krävs av omgivningen att de agerar men också att de förstår. Pappans utveckling är en del av historien utan att för den skull ta överhand och bli en berättelse om pappan. Barn har erfarenheter av föräldrars psykiska hälsa men har inget utrymme att prata om det. Boken tillåter det.

Det befriande kommer när Tigris pappa kan berätta om det som varit och det som hänt. ”Äntligen hade pappa berättat.” Det är när vi trevande försöker berätta som vi kan börja må bra igen.

Pappan säger:

”Jag har alltid velat prata med dig om både Leo och Lyra, men jag har knappt vågat säga nåt om Lyra ens.”

När barn berättar något så försöker de kanske för första gången formulera sig och när orden kommer blir allt mer verkligt. Det är först när pappan berättar som Tigris kan låta verkligheten vara och hon inte längre behöver den andra världen på samma sätt. Ja, om man inte funderar över vad en körsbärskärna kan betyda en vinterdag.

Det osynliga syskonet

Berättelsen om Tigris är också en berättelse om ett okänt syskon. Tigris har en tvillingbror. Vad betyder Leo för Tigris? Hur reagerar Tigris när hon förstår att hon haft en tvillingbror? Tigris får genom en spegelvärld förstå sin verklighet. Sin mammas död och sin tvillingbrors.

Tigris som färdas till ön för att söka kontakt med sin mamma möter där sin tvillingbror. När Tigris inser att hon har haft ett syskon kan hon förstå varför pappan lämnar ett gosedjur vid mammans grav. För att göra kopplingen starkare för eleverna kan man gå tillbaka till de sidor där detta berättas och återläsa dem. När vi gör det visar vi eleverna hur man läser en bok och hur man studerar det man läst när ytterligare ledtrådar ges i boken. Det handlar alltså om att visa hur man kontrollerar eller undersöker redan planterade ledtrådar i berättelsen. Det handlar om strategier.

Om vi läser det första kapitlet igen kommer vi att upptäcka hur författaren planterar berättelsen om Leo. Det är pappan som har ett gosedjur med sig. Det är farmor som pratar om att Tigris måste få veta. Det mumlas runt Tigris. Det som de vuxna vet kommer Tigris få kunskap om genom sin resa till ön.

Avslutningsvis

Läs boken tillsammans med eleverna. Skriv ner de frågor som eleverna ställer eller gör noteringar om hur och var eleverna reagerar. Där finns samtalet som du som lärare kan erbjuda eleverna. Något har fångat dem som de vill prata om. Även om du inte arbetar med boken på det sätt jag beskrivit så minns att det du gör också påverkar och är meningsfullt och viktigt. Kanske är det viktigaste att du just läser boken. Det är tillräckligt gott. Boken blir genom din röst också deras.